

De boekenboetiek

Recensies en signalementen

Frans

Wolfgang FISCHER, Anne-Marie LE PLOUHINEC. *Thematische woordenschat Frans*. Nederlandse vertaling: Monique Abeln-Genemans, Mathilde Kroon. – Amsterdam & Antwerpen, Intertaal, 2002, 21 x 14, [IV-] 598 p., ISBN 90-5451-423-X, € 20.

De nieuwe *Thematische woordenschat Frans* vervangt in het aanbod van uitgeverij Intertaal een gelijknamig werk dat elf jaar eerder verscheen.¹ Het nieuwe leermiddel reikt, in een vereenvoudigde structuur, meer dan negenduizend trefwoorden aan, die met meer dan vierduizend afgeleide termen en woordcombinaties een geheel van ruim dertienduizend items vormen. Dit omvangrijke corpus – ruim het dubbele van de vorige uitgave – is onderverdeeld in basisvocabulaire en idioom, goed voor ruim zestig procent van het geheel, en items voor gevorderden. Van alle woorden is de fonetische transcriptie op basis van het Internationaal Fonetisch opgenomen. Het eigenlijke vocabularium wordt geregeld afgewisseld met zgn. «i-blokken», die bijkomende informatie verschaffen over typische formules en structuren (bijv. bijvoeglijke naamwoorden gebruikt in de plaats van bijwoorden, «telefoneren in Frankrijk»), procédés (*le verlan*) en vertaalproblemen (bijv. de diverse betekenissen van *koken*, de vertaling van *meenemen* en *meebrengen*, het gebruik van *gravement* en *grièvement*). Het boek bevat voorts diverse schema's met *valse vrienden*, wat het rendement van de woordenschatstudie optimaliseert.

Door de omvang van het aangereikte lexicon en idioom is *Thematische woordenschat Frans* een ideaal leermiddel voor leerlingen en studenten die onze tweede landstaal behoorlijk wensen te kennen en te beheersen en die oog hebben voor de diversiteit van de taalniveaus. Voorts bevat de publicatie heel wat courante woordverbindingen (*mener une enquête, la joie maligne, la nappe phréatique*), gemeenzame termen en uitdrukkingen (*le toubib, faire la manche, les carottes sont cuites*, e.d.)² en diverse benamingen van nationale en internationale instellingen met de corresponderende afkortingen en letterwoorden. Het boek kan naast elke leergang Frans en zelfs los van enig leermiddel gebruikt worden en leent zich voor zowel zelfstandig als begeleid leren. Het enige zwakke punt van de publicatie zijn de fonetische transcripties die geregeld onnauwkeurigheden bevatten.³

Dank zij het uitgebreide en representatieve corpus is de nieuwe *Thematische woordenschat* momenteel het grondigste vocabulaireboek Frans voor Nederlandstalige leerlingen en studenten.

Lecturnotities. P. 97: lees *pommes (de terre) nature* i.p.v. *pommes de terre à l'eau*; p. 99, lemma *bière blonde*: lees *blond bier* i.p.v. *wit bier* (*ibid.* toevoegen: *bière blanche, witbier*); p. 105, lemma *un poêle*: lees *kachel* i.p.v. *oven*.

¹ V. de bespreking in *Romaneske*, 16de jg., 1991, nr. 4, p. 58. De publicaties van 1991 en 2002 zijn allebei licentie-uitgaven van *Thematischer Grund- und Aufbauwortschatz Französisch* (Ernst Klett Verlag, Stuttgart).

² Het taalniveau of de gevoelswaarde wordt, waar nodig, aangeduid met de afkortingen *fam[iliair]*, *lit[érai-re]*, *péj[oratif]* en *pop[ulaire]*.

³ Voorbeelden van verkeerd getranscribeerde items: *obsèques* (p. 29), *séropositif* (p. 51), *commotion cérébrale* (p. 52), *ecstasy* (p. 58), *impoli* (p. 79), *soutien-gorge* (p. 107), *building* (p. 125), *chômeur* (p. 145), *chômage* (p. 145), *avant Jésus-Christ* (p. 271), *aveu* (p. 302), *rejeter* (p. 312), *objecteur de conscience* (p. 321) en *borodateur* (p. 372).

Dictionnaire des lettres françaises. Publié sous la direction du cardinal Georges GRENTE. *Le XVIe siècle*. Édition revue et mise à jour sous la direction de Michel SIMONIN. – Paris, Librairie Générale Française, 2001, 19 x 12,5, XLII p. + p. 37-1217, ISBN 2-253-05663-4, € 28,20. LA POCHOTHÈQUE, ENCYCLOPÉDIES D’AUJOURD’HUI.

De vóór de oorlog door Robert Barroux geconcipeerde en tussen 1951 en 1972 o.l.v. kardinaal Grete gepubliceerde *Dictionnaire des lettres françaises* bestaat uit vijf forse delen («cinq tomes en sept volumes») die de Franse literatuur van de middeleeuwen tot de XIX^{de} eeuw behandelen. Tien jaar geleden startte de publicatie van de nieuwe, uitgebreide⁴ en bijgewerkte uitgave, die zowel bij de Parijse uitgeverij Fayard, in gebonden versie, als in de paperbackreeks «La Pochothèque» verschijnt. De paperbackreeks is nu, op het volume over de negentiende eeuw na, voltooid. In de gebonden uitvoering is de helft van de geplande delen verschenen.⁵

De tweeduizend vierhonderd artikelen, met bibliografie, van het naslagwerk geven een omvattend beeld van de letteren en het geestesleven in het zestiende-eeuwse Frankrijk. Deze brede aanpak steunt hoofdzakelijk op de toenmalige visie op literatuur die uiteenlopende gebieden van het Franse «Schrifttum» omvatte (verhalende teksten, poëzie, kronieken, kabbalistische commentaren, reisverslagen, memoires, exegetisch werk, embleemboeken, godsdienstige al dan niet polemische geschriften, traktaten over de jacht, toneelwerken, beschouwend proza...), inclusief een ruim aanbod aan vertalingen. Daarbij komt dat de samenstellers heel wat artikelen over diverse literaire (sub)genres, denkrichtingen en de invloed van enkele belangrijke antieke en Italiaanse schrijvers in het werk opnamen.

De mate waarin de artikelen aangevuld en bijgewerkt werden, hangt in hoge mate af van de huidige belangstelling voor de behandelde schrijvers c.q. (sub)genres in de westerse academische milieus. De langere artikelen over de allerbelangrijkste auteurs en over de bekendste *minores* zijn doorgaans totaal nieuwe bijdragen. In de middellange artikelen werden vaak nieuwe gegevens geënt op de oorspronkelijke tekst en werd de bibliografie geactualiseerd. Dit verklaart waarom zoveel artikelen met initialen van twee medewerkers gesignd zijn. Voor een hele reeks beknopte bijdragen kon een eventuele aanpassing van de bibliografie volstaan.

Alles samen beschouwd werd het lexicon ingrijpend vernieuwd, mede door de toevoeging van enkele thematische artikelen, zoals «la bibliophilie à la Renaissance», «censure», «civilité», «féminisme», «la résurrection de la Renaissance» en «utopies», en door de inlassing van diverse bijdragen over de invloed van diverse figuren uit de Oudheid of de Renaissance zelf (o.a. Aristoteles, Bandello, Boccaccio, Castiglione, Lucanus, Luther, Macchiavelli en Petrarca). Voorts werden nieuwe artikelen ingelast over verschillende ridderromans die in de vorige editie niet aan de orde kwamen.

De vernieuwing van het referentiewerk stoelt op de brede publicatiestroom van de tweede helft van de voorbije eeuw, waarin stapels wetenschappelijke tekstuutgaven en kritische studies het licht zagen. Het aantal medewerkers van de nieuwe uitgave, vijftachtig in totaal,⁶ bijna evenzoveel als de samenstellers van de originele editie van 1951,

⁴ De nieuwe *Dictionnaire des lettres françaises* omvat een zesde volume over *Le XXe siècle* (o.l.v. M. Bercot en A. Guyaux, 1998, LA POCHOTHÈQUE), waarvan de gebonden uitvoering tot dusver niet verschenen is. V. de bespreking in *Romaneske*, 24ste jg., 1999, nr. 2, p. 70-71, waar u ook een korte historiek vindt van de publicatie van de oorspronkelijke *Dictionnaire* en van de bijgewerkte heruitgave.

⁵ Nl. de volumes *Le Moyen Âge* (1994), *Le XVIIe siècle* (1996) en *Le XVIIIe siècle* (1995).

⁶ Met inbegrip van de inmiddels overleden M. Simonin, onder wiens leiding het boekdeel tot stand kwam.

laat vermoeden hoe drastisch het naslagwerk bijgewerkt werd.

Voor de wat in de vergetelheid geraakte auteurs en anonieme geschriften, kon M. Simonin terugvallen op de bijdragen van Mgr. Grente en zijn medewerkers, vooral van R. Barroux, van wie de encyclopedische kennis bewondering blijft afdwingen.

Het heeft weinig zin op leemtes in het boek te wijzen temeer omdat het studieobject werkelijk oeverloos is. De opmaak is o.i. niet geheel vrij van kritiek. Eerst en vooral zijn heel wat (middel)lange artikelen onoverzichtelijk omdat de paragrafen véél te lang zijn; het komt vaak voor dat drie, vier of meer alinea's van bijdragen uit de eerste uitgave herdrukt werden als één enkele paragraaf. Ten tweede zijn de initialen waarmee de artikelen gesignd zijn, geregeld verwarrend: de initialen J.B. en M.M. bijvoorbeeld kunnen naar zes resp. drie medewerkers verwijzen. Ten derde bevat het werk geen overzicht van de honderden min of meer gebruikelijke afkortingen waarmee tijdschriften, bibliografieën en jaarboeken van geleerde genootschappen aangeduid worden. De vermelding van deze pijnpunten is een vriendelijke hint aan de samenstellers om het naslagwerk gebruikersvriendelijker te maken. In de gebonden uitgave die normaliter nog wel eventjes op zich laat wachten, zouden deze schoonheidsfoutjes vrij moeiteloos weggewerkt kunnen worden.

Dictionnaire du Nord et du Pas-de-Calais. – Paris, Larousse (België: via Vivendi Universal Publishing Services Benelux, Wavre), 2001, 28,5 x 19,5, geb., ill., 896 p., ISBN 2-03-575098-9, € 78,08. PAYS ET TERRES DE FRANCE / COLLECTION JACQUES MARSEILLE.

Het naslagwerk stelt in meer dan tweeduizend tweehonderd artikelen en ruim duizend vijfhonderd illustraties de lange geschiedenis en het patrimonium van de departementen Nord en Pas-de-Calais voor. Twee derden van de ingangen slaan op steden en gemeenten, de overige behandelen zulke gevarieerde items als schrijvers, schilders, vorsten en politieke leiders, streekproducten en teelten (waaronder suikergoed, kaas en bier, hop en witloof), belangrijke onderdelen van de folklore, geleerden, heiligen, opmerkelijke bezienswaardigheden en belangrijke bedrijven.

Een aantal uitgebreide, omrande bijdragen belicht thema's in een ruimer verband, bijvoorbeeld de mijnbouw, diverse landschappen, de stedenbouw, de waterlopen, de geschiedenis van de regio, de industriële archeologie. Bijzondere plaatsen, zoals kusten, heuvels en slagvelden, komen uitvoerig aan de orde, net zoals aspecten en activiteiten die voor heel wat Fransen onlosmakelijk met «le Nord-Pas-de-Calais» verbonden zijn. We hebben het hier over de duivensport, diverse spellen en sporten, hanengevechten, streekgerechten, dorpskermissen, soldatenkerkhoven, de Kanaaltunnel, pachthoeven (*censes*) en beiaarden.

De illustraties van het veelzijdige lexicon, waar tweeënveertig auteurs aan medewerkten, brengen een representatieve selectie van de behandelde plaatsen en thema's in beeld. Het enorm gevarieerde illustratiemateriaal omvat honderden reproducties van kunstwerken en documenten uit alle mogelijke periodes en massa's kleurenfoto's. Een reeks gravures van oude stadsvizies en plattegronden, midden in het boek, vormt overigens een prachtig iconografisch geheel.

[NATIONAAL GEOGRAFISCH INSTITUUT / INSTITUT GÉOGRAPHIQUE NATIONAL.]
Topografische atlas België. Atlas topographique Belgique. 1: 50 000. – Tiel: Lannoo,
Brussel: Touring, 2002, 32 x 24,5, gekart., 358 p., ISBN 90-209-4853-9, € 44,95.

Bij het grote publiek zijn topografische kaarten – vaak «stafkaarten» genoemd – bekend en geliefd als wegwijzer voor wandelaars, fietsers en autotoeristen. Deze kaarten, die alle wegen, paden, waterlopen, spoorwegen en hoogspanningskabels weergeven en daarenboven heel wat herkenningspunten, zoals kerken, kapellen, masten, molens, politiekantoren, brandweerkazernes en begraafplaatsen, vermelden, geven met behulp van hoogtelijnen precieze informatie over het reliëf van het bestreken gebied, zodat de gebruiker zich een idee kan vormen over de inspanning die hijzelf of zijn motorvoertuig zich zal moeten getroosten.

Het Nationaal Geografisch Instituut heeft het hele Belgische grondgebied op diverse schalen in kaart gebracht. Voor de publicatie in boekvorm koos de uitgever de schaal 1: 50 000 die een haarfijne weergave mogelijk maakt en in één volume uitgebracht kan worden. De eigenlijke atlas bestaat uit ongeveer driehonderd kaartbladzijden. Voorts zijn er een twintigtal bladzijden met interessante achtergrondinformatie, o.a. over de geschiedenis van de cartografie en de diverse procédés (projectie, typografie e.d.) die heden ten dage toegepast worden, en een uitvoerige plaatsnamenindex. Dit register met meer dan achttienduizend namen van steden, gemeenten, wijken en gehuchten vormt tevens een interessante gegevensbank voor taalkundigen.

Italiaans

Enrico RIGHINI. *DidiSi. Dizionario di sigle, abbreviazioni e simboli.* – Bologna, Zanichelli, 2001, 21 x 14,5, gekart., [IV-] 276 p., ISBN 88-08-08971-1, € 14,46.

De openbare diensten, de medische wereld, de internationale organisaties, het bankwezen, de journalistiek, de wetenschap, de industrie, de handel en talrijke andere sectoren laten almaar meer afkortingen en letterwoorden op het publiek los. Een verklarend lexicon is dan ook geen overbodige luxe voor de Italianen, temeer omdat deze bewoners van een middelgroot taalgebied intense contacten onderhouden met het buitenland.

Het nieuwe naslagwerk bevat meer dan tienduizend items vnl. van Italiaanse, maar ook van Franse, Engelse, Duitse, Spaanse en moeilijk natrekbare internationale oorsprong. Honderden vaak korte ingangen hebben twee of meer verklaringen. Waar dit nuttig is, volgt enige toelichting. Het lexicon is een kind van het computertijdperk, wat blijkt uit de opname van het apenstaartje (*chiocciola*) en de landcodes in e-mailadressen en internetsites.

Giacomo LEOPARDI. *Zibaldone. Intellectueel dagboek.* Vertaald door Frans van Dooren. – Amsterdam, Athenaeum-Polak & Van Gennep (België: via WPG Uitgevers, Antwerpen), 2001, 20 x 12,5, 254 p., ISBN 90-253-3149-1, € 22,95.

Na diverse vertalingen van Italiaanse klassieken⁷ en een *Geschiedenis van de klassieke Ita-*

⁷ Waaronder *Pensieri* (v. onze bespreking in het *Tijdschrift voor Filosofie*, 44ste jg., 1982, nr. 3, p. 579) en *I Canti* van Leopardi.

*liaanse literatuur*⁸, bezorgt Frans van Dooren een vertaling van een selectie uit *Zibaldone* van Leopardi.

Dit intellectueel dagboek, dat de schrijver van 1817 tot 1832 bijhield, bevat aantekeningen over heel uiteenlopende onderwerpen: gedachten en taalkundige observaties i.v.m. teksten van Homerus tot Byron en Monti, reflecties over literatuur als kunst en als genieting, grammaticale bespiegelingen, etymologische inzichten, autobiografische episodes, overpeinzingen m.b.t. het leven, geluk en zingeving, psychologische bedenkingen en ideeën over cultuur. Ofschoon Leopardi niet de bedoeling had de *Zibaldone* te publiceren, is dit werk als *diario* en als *ideario* een belangrijk onderdeel van zijn oeuvre, tegelijk als op zichzelf staand corpus en als voorstadium van veel van zijn officieel uitgegeven proza en poëzie.

Voor de lezer van nu stoelt het belang van de *Zibaldone* niet zozeer op de enorme eruditie van Leopardi of op de brede historische perspectieven die de auteur opent, dan wel op de getuigeniswaarde van het document. De schrijver vindt in zijn enorme belesenheid karrenvrachten argumenten die hem sterken in zijn illusievolle luciditeit, in een pessimisme zonder tragiek.

Werelderfgoed

Suzanne VAN AERSCHOT, Michiel HEIRMAN. *Vlaamse begijnhoven. Werelderfgoed*. Fotografie: Jan en Wim Decreton. – Leuven, Davidsfonds, 2001, 32 x 25,5, 271 p., geb., ISBN 90-5826-113-1, € 62,50.

Dertien Vlaamse begijnhoven⁹ behoren sinds de recente erkenning door de UNESCO tot het werelderfgoed. N.a.v. deze «promotie» wijdde het Davidsfonds een overvloedig geïllustreerd overzichtswerk aan de begijnenbeweging en aan het patrimonium dat de begijnen in de loop der eeuwen opbouwden of verwierven. Het boek behandelt achtereenvolgens de geschiedenis van het begijnenwezen, het leven dat de begijnen leidden, het patrimonium dat ze achterlieten en, ten slotte, de historiek van de herwaardering en de bescherming van de hoven als cultureel en architecturaal erfgoed.

De begijnenbeweging in enkele regels willen samenvatten leidt onvermijdelijk tot vereenvoudigingen en scheeftrekkingen. Hier volgen de grove krachtlijnen. De oorsprong van de beweging is niet zo precies te achterhalen. Ze zou vanaf het laatste kwart van de twaalfde eeuw uit het reclusenwezen gegroeid zijn, waarna ze in de loop de jaren meer samenhang en structuur kreeg. De gemeenschappen van begijnen, die de traditionele kloostergeloften, met uitzondering van de gelofte van armoede, aflegden, vormden gaandeweg op zichzelf staande entiteiten binnen de stad. Na een eerste geestelijk elan, onder impuls van diverse mannelijke kloosterorden, volgde in de XVI^{de} eeuw een verslapping van de regelobservantie. De door de Contrareformatie gestimuleerde herbronning wierp vanaf de XVII^{de} eeuw materiële en geestelijke vruchten af. De XVIII^{de} eeuw luidde een duidelijke achteruitgang in, gevolgd door de opheffing van een aantal hoven onder het Frans bewind. Het religieuze reveil van de XIX^{de} eeuw leidde tot een nabloei, die in de XX^{ste} eeuw uitdoofde, mede door functieverlies van het begijnenbestaan sedert de vrouwen een carrière konden uitbouwen.

⁸ D. Van den Bossche recenseerde deze synthese in *Romaneske*, 25ste jg., 2000, nr. 3, p. 81-82.

⁹ Het gaat om de begijnhoven van Hoogstraten, Lier, Mechelen (Groot Begijnhof), Turnhout, Sint-Truiden, Tongeren, Dendermonde, Gent (Onze-Lieve-Vrouw ter Hoye), Gent (Sint-Amandsberg), Diest, Leuven (Groot Begijnhof), Brugge en Kortrijk.

De bladzijden over het begijnenleven behandelen zulke uiteenlopende aspecten als het bestuur door de grootjuffrouw, de rol van de begijnhofpastoor, de toetredingsvoorwaarden, het verloop van een professie, de regelgeving m.i.v. de verbodsbepalingen en bijbehorende sancties, het godsdienstige leven en de liturgie, zonder de economische activiteit van de vrome vrouwen te vergeten. Dit onderdeel van het boek is voorts toegespitst op herkenbare, uitwendige facetten zoals de behuizing van de begijnen, die naargelang van hun vermogen van, collectief of individueel was, en hun devote «uithangbord», nl. een sterk beklemtoonde heiligenverering met volkse trekjes.

Het architectonisch patrimonium staat centraal in de twee laatste delen van het werk. Na de uitvoerige behandeling van de twee types van begijnhoven, het pleintype en het stratenbegijnhof, met de bijbehorende schikking van de woon-, bid- en dienstruimtes, volgt een overzicht van de herwaardering en de bescherming van de hoven. Deze historiek, die de belangstelling van diverse schrijvers en beeldende kunstenaars (Felix Timmermans, Isidoor Opsomer...) voor de hier besproken sites evoceert, mondt uit op de nabije en verre toekomstperspectieven voor dit essentiële onderdeel van het Vlaamse patrimonium.

De wetenschappelijk hoogstaande synthese bevat overvloedig recent en historisch illustratiemateriaal, veelal in kleur. Dit iconografische geheel is enorm gevarieerd door de afwisseling van binnen- en buitenzichten, reproducties van kunstwerken uit het patrimonium en facsimile's van foto's uit monografieën en overzichtswerken uit glorieuze tijden.

Hugo Sonnevile